

pe Beckett, dar îi depășește pe amândoi." Scena goală din teatrul elisabetan devine pentru Peter Brook simbolul libertății absolute așezate la temelia revoluției permanente a teatrului.

Analiza sintezei shakespeareiene, făcută de un practician de talia lui Peter Brook, este poate cea mai însemnată contribuție a cărții. De la **Titus Andronicus la Furtuna**, Peter Brook reface împreună cu Shakespeare drumul de la exterior la interior, de la materie la spirit, de la brut la sacru, reiterând fascinanta călătorie a spectatorului „de la o lume a acțiunii la una a impresiilor interioare”.

Cel mai tehnic capitol al cărții este acela consacrat teatrului imediat, termen care ar vrea să-și găsească ilustrarea în chiar creația lui Peter Brook. De ce a avut nevoie autorul „Spațiului gol” de acest nou concept pentru a desemna modalitatea sa de a face teatru? Poate, pentru a pune accentele dorite într-o ecuație veche de când teatrul. Repetiție, reprezentare, asistență – r.r.a. Impregnată de realitatea experienței sale

regizorale, această triadă nu are într-adevăr decât o valoare... imediată. De la primele gânduri legate de un spectacol, care prind corp în relația multifuncțională a angrenajului scenic, și până la publicul care rezonează sau nu, regizorul – călăuză în noapte, după o celebră formulă a lui Peter Brook – există pentru a ataca, a provoca. Realitatea acelui fapt modelează de fiecare dată altfel ecuația. Viața dă conținut și măsură fiecărui termen. „Un teatru vital și necesar nu poate exista astăzi, mai spune celebrul regizor, decât în disarmonie cu societatea, din moment ce el contestă și nu celebrează.” Iată o profesiune de credință care, dincolo de regulile micului îndreptar cuprins în „Teatrul imediat”, invocă necesara neliniște a spiritului creator, mai necesar în teatru ca oriunde. Interogativ în raport cu viața, teatrul autentic devine critic și în raport cu propriile-i concepte. Așa se face că autorul procedează aici la reformularea unor termeni precum catharsis, stil, limbaj.

Mereu sub semnul efemerului, teatrul nu-și refuză însă regula, standardizarea. Proclamând libertatea absolută ca immanentă jocului, Peter Brook e departe de a elimina și cu atât mai puțin de a nega disciplina creației în teatru („cât de liber poți să fii într-o disciplină foarte strictă”). Scopul său rămâne în permanență acela de a avertiza asupra reinnoirii perpetue la care se cere supus limbajul artei teatrale pentru a corespunde substanței unui adevăr al vieții în mișcare. Potrivit acestui principiu dialectic, chiar și cartea de față, pe care oamenii de teatru o consideră de căpătâi, e declarată de autorul ei depășită: „Pentru mine este un exercițiu, fixat acum pe pagină. Spre deosebire de o carte, teatrul are o caracteristică specială: întotdeauna e posibil să o iei de la început”.

Aceasta este marea și reconfortanta speranță pe care i-o insuflă unei arte... muritoare un artist cu siguranță nemuritor.

DOINA PAPP

„Vissi d'arte, vissi d'amore”

„Dreptul actorului la memorie este egal cu dreptul la viață” – spune Doina Papp în volumul „Treptele iubirii – Silvia Popovici”. Mărturii, confesiuni, pagini de jurnal, cronici, fotografii refac traseele unui destin care a marcat profund viața artistică românească din ultimele patru decenii. Silvia Popovici a fost o vedetă, o actriță iubită de marele public și, în același timp, o rafinată intelectuală, admirată și respectată de colegii de breaslă și de oamenii de cultură.

Perspectiva Doinei Papp în evocarea acestei personalități este una teatrologică. În capitole bine structurate, ea încearcă să fixeze un portret, dar și o epocă. Autoarea glosează cu subtilitate, pe marginea evenimentelor importante din existența Silviei Popovici, și istoria unui timp. Sunt revelații în carte mai ales paginile de analiză a creației marii artiste. Este surprinsă reliefat forța acestui talent, pilonii lui interiori. Pecetea Silviei Popovici a fost, în opinia criticului, **vocația clasicității**: „talentul cu accente de solemnitate, profunzimea și prestația cu care era înzestrată aceea ce părea întruparea însăși a idealului clasic”. Această

vocație a apropiat-o de Vlad Mugur, mentorul ei, împreună cu care a creat momente antologice pentru viziunea modernă asupra clasicilor: **Ifigenia în Aulis**, Ofelia din **Hamlet**, Hilde din **Constructorul Solness**, Julieta din **Romeo și Julieta**. Preferința pentru clasici a condus-o, însă, spre interpretări înnoitoare în roluri precum Oana din **Apus de soare** de Delavrancea în regia Soranei Coroamă, Anca din **Năpasta** lui Caragiale în regia lui Ion Cojar sau Luluța din **Coana Chirița** de Alecsandri în lectura scenică a lui Horea Popescu. A adus-o, de asemenea, alături de Radu Penciulescu în bătălia care s-a chemat **Regele Lear**, la Teatrul Național. În acest periplu clasic, Silvia Popovici rămâne o interpretă originală, deschizătoare de drumuri, mai ales în teatrul shakespeareian. Într-un capitol amplu este descrisă surprinzătoarea capacitate de metamorfozare a actriței, la diferite vârste. O capacitate specială, intuită încă de la debut de Vlad Mugur, care o numea „o ingenuă în sensul clasic al cuvântului”, constatând apoi că „la Silvia se vedea din voce, din expresie, din puterea de compoziție că poate crea caractere.

Avea forță de caracter, temperament și vitalitate”. Și Doina Papp demonstrează exemplar performanța Silviei Popovici: la debutul cu Ofelia, care a făcut-o pe Lucia Sturdza Bulandra să se ridice în picioare și să aplaude în timpul reprezentației, aici actrița „înlăturând cu totul vechea coloratură melodramatică a rolului, comunicând prima dată publicului ideea unor cauze mai adânci ale rătăcirilor eroinei”; în rolul Julietei, „plină de vitalitate și vigoare a sentimentelor”, „o veroneză”, „o ființă telurică cu temperament meridional”; în Olivia din **A douăsprezece noapte**, unde „reproduce masca la propriu a reginei Elisabeta... o doamnă trecută, trufașă și agresiv posesivă, halucinantă de amok erotic”; în ciudata regină Margareta din **Richard al III-lea**, „ce descindea din noaptea Walpurgiei”; în senzaționala Goneril, „într-un spectacol avangardist, șocant” (**Regele Lear** în viziunea lui Radu Penciulescu), unde arăta „capacitatea expresiei grotești”, „o senzuală clocotind de vitalitate, antrenată în conflicte de putere și ferocitate”.

Acest „talent de o mare mobilitate” este bine conturat în capitolele dedicate filmului – de la „fata

* Doina Papp: „Treptele iubirii – Silvia Popovici”, Editura Fundației Silvia Popovici, București, 1996.

sănătoasă și dornică de viață“ din „La mere“ (realizat de Iulian Mihu), la „Gioconda fără surăs“, „un țipăt de feminitate“, sau la apriga soție a lui Vodă din „Întoarcerea lui Vodă Lăpușeanu“ (ambele, în regia Malvinei Urșianu). Un capitol încărcat de emoție, numit, sensibil, „Vissi d'arte, vissi d'amore“, revine filmului „Darclée“, în regia lui Mihai Iacob, film considerat de Silvia Popovici „cel mai mare examen din viața mea“. Un examen care a trezit entuziasmul lui Tudor Vianu și al lui Perpessicius și elogiile presei internaționale.

Complexitatea spiritului creator al actriței este evocată convingător și în reconstituirea aceluiași moment de culme al carierei sale, recitalul **Treptele iubirii**, care dă și titlul cărții. În acest spectacol s-au întâlnit zece creații antologice, reprezentând vârste, stări, experiențe „rememorate cu scopul de a trasa sensul unei unice biografii“. Erau acolo Luluța din **Coana Chirița**, Andromaca din **Troienele**, Carrol din **Orfeu în Infern**, **Ifigenia** din tragedia lui Euripide, eroinele shakespeariene (Ofelia, Julieta, Goneril), Larisa din **Fata fără zestre**, Angelica din **Trei frați gemeni venețieni**, Irina din **Matca** lui Marin Sorescu, rol pe care l-a visat, dar nu a apucat niciodată să-l joace. Această superbă reprezentare, care a însemnat pentru Silvia Popovici „un act sacerdotal“, dar și „o pasionantă confruntare cu mine însămi“, l-a făcut pe Șerban Cioculescu să o numească „o mare actriță a zilelor noastre“. Despre atracția spre modernitatea valorilor clasice – remarcă Doina Papp – mărturisește și dragostea Silviei Popovici pentru opera lui Alexandru Philippide, tentativa ei de a scrie două scenarii de film după nuvelele poetului „Floarea din prăpastie“ și „Îmbrățișarea mortului“.

O natură armonioasă, echilibrată, spirituală răzbate și din devoțiunea actriței pentru cultura actului artistic. Sunt multe pasaje remarcabile conținând reflecții asupra profesiei. „Actorul – scrie Silvia Popovici – nu există pentru el; arta lui este o splendidă inutilitate dacă pleacă în lume fără adresă.“ Actrița pentru care „teatrul este un altar de mister și lumină“ nu-și alegea la întâmplare rolurile, partenerii, colaboratorii. Afinități de ideal și de credință au apropiat-o de Emil Botta, Moni Ghelerter, Vlad Mugur, Radu Penciulescu, David Esrig, Ion Cojar,

Andrei Șerban, Malvina Urșianu, Gheorghe Cozorici, Ovidiu Iuliu Moldovan, Ion Caramitru. A participat activ la viața teatrală și cinematografică, a scris cronici, eseuri, s-a implicat în bătăliile artistice, în destinul instituțiilor din care făcea parte. Doina Papp exemplifică asemenea momente de altitudine morală ale actriței cu momentul când Silvia Popovici și-a exprimat în scris dezaprobarea față de faptul că spectacolul **Furtuna**, în regia lui David Esrig, a fost oprit din repetiții de cenzură, sau cu acela când ea intervine în conflictul dintre regizorul Andrei Șerban și o parte a trupei Naționalului. Autoarea rememorează emoția întâlnirii spirituale a actriței cu Andrei Șerban, care îi scria: „...te-am simțit aproape și în acele clipe grele de vară când nu m-ai lăsat singur și trădat de toți cei cărora le oferisem tot ce le-am oferit. Îți sunt recunoscător pentru integritatea ta în credința că numai un teatru nou poate să distrugă mediocritatea prezentă și vei rămâne un exemplu: actorul care a încercat o viață să înțeleagă ce înseamnă să servești teatrul și nu să te servești de teatru pentru propriul tău profit“.

Nu numai desfășurarea carierei este creionată sugestiv de Doina Papp, ci și ambianța, climatul în care s-a format talentul Silviei Popovici. Din această panoramă am reținut câteva pagini relevabile ca document pentru teatrul și filmul românesc: secvențele povestind despre „generația de aur“ de la Craiova („o altă Academie“, cum o numește Silvia Popovici), unde a stat alături de colegii ei, „acei frumoși nebuni după teatru“, Victor Rebengiuc, Sanda Toma, Dumitru Rucăreanu, Constantin Rauțchi, Gheorghe Cozorici, Radu Penciulescu, Dinu Cernescu, Toni Gheorghiu, Tody Constantinescu, Jules Perahim, Ion Popescu Udriște, și de mentorul lor artistic, Vlad Mugur. Mărturiile referitoare la perioada când Silvia Popovici a locuit și a jucat la Cluj și la directoratul artistic al lui Vlad Mugur, cel care „știe să facă actori“, completează panorama unei vieți. Pagini importante sunt consacrate, de asemenea, momentului antologic „Darclée“ și colaborării cu regizoarea Malvina Urșianu.

Alături de momentele de creație, amplu comentate, își găsesc locul în carte evenimentele lăuntrice și cele de viață personală, familială, expuse

cu economie de mijloace. Drama vieții răzbate în surdina, cu delicatețe: angoasele unui copil orfan, durerea primului eșec (respingerea la concursul de admitere în Institutul de teatru, la... proba de fotogenie), chinurile coxartrozei care a măcinat-o toată viața, umilințele pe care a trebuit să le îndure ca soție de demnitar, când a stărnit gelozia Elenei Ceaușescu. Premoniția tinerei mirese, care îi spunea soțului ei, la căsătorie, „Vom avea de suferit, Maxim, aparținem unor lumi diferite“, se va adevăra. Doina Papp inserează câteva fragmente impresionante din jurnalul lui Maxim Berghianu, pagini ce dezvăluie suferința de dincolo de aparențele strălucitoare: „Nu mi se iartă această căsătorie, poate singura manifestare a libertății mele de voință – să-mi aleg după criteriile inimii soția, tovarășa de viață, să fiu mândru de ea, să nu fac compromisuri cu mica mea viață personală. Restul nu-mi aparține. Le-am spus să facă ce vor cu mine... ca mine sunt destui, dar de Silvia să nu se atingă. Să o lase să joace, să nu mai dea dispoziții să nu mai fie distribuită în teatru și film. Să nu i se mai interzică apariția pe copertele revistelor“. Sunt amintiri, senzații dureroase care se topec repede în paginile cărții. Doina Papp a avut de înfruntat un handicap însemnat, pe care însă a reușit să-l depășească: acela că Silvia Popovici, trecută în neființă, nu a putut participa la scrierea acestui volum. Totuși, din frânturi de replici, din declarații de iubire transpare substanța omenească a subiectului biografiei, lucru care dă culoare, face discursul viu. Descifrăm emoțiile unui suflet și un destin artistic solar.

Prin această ultimă ieșire la rampă, actrița Silvia Popovici își câștigă încă o dată dreptul la memorie, dreptul la viață.

■ LUDMILA PATLANJOGLU